

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

МАЄВСЬКА МАРІНА МИКОЛАЇВНА

УДК 161.225.23

**ПРОБЛЕМА ЕМОЦІЙНОЇ МОВИ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ
АРГУМЕНТАЦІЇ**

09.00.06 – логіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі логіки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, МОН України.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор
Хоменко Ірина Вікторівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри логіки.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Тягло Олександр Володимирович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ,
професор кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін факультету №6;

кандидат філософських наук, доцент
Козаченко Надія Павлівна,
Державний вищий навчальний заклад
«Криворізький державний
педагогічний університет»,
завідувач кафедри філософії.

Захист відбудеться «23» лютого 2018 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.27 у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60, ауд. 330.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці імені М.О. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, зал № 12.

Автореферат розісланий «23» січня 2018 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.Ю. Крикун

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. З 50-х років ХХ сторіччя завдяки працям С. Тулміна (S. Toulmin), Х. Перельмана (Ch. Perelman), Л. Олбрехтс-Титеки (L. Olbrechts-Tyteca) та інших інтерес до теорії та практики аргументації з боку логіки та риторики якісно підвищився. Невдовзі він виявився одним зі стимулів виникнення неформальної логіки, яка від початку має потяг до всебічного дослідження аргументативних міркувань, які, як правило, виражені природною мовою, з її неусувною багатозначністю, неповнотою та, не в останню чергу, емоційністю.

Дотепер залишається чимало суперечливих тем, що створюють полемічну ситуацію у сучасних неформальних логічних дослідженнях у межах теорії аргументації. Однією з таких тем є питання про прийнятність застосування емоційної мови як засобу переконання. Навряд чи хтось буде заперечувати, що емоційна мова має величезну силу впливу. Її мета – вплив на правопівкульну свідомість, тобто переконання відбувається не за допомогою раціональних аргументів, а ведеться латентно, з апеляцією до інстинктів, емоцій та почуттів.

Свідоме перевизначення раніше відомих понять, ампліфікація, метафори, евфемізми та подібні до них прийоми – ось головні важелі впливу емоційної мови як у вербальній, так і у візуальній аргументації. Уміле поєднання засобів емоційної мови з раціональними аргументами є ефективним рушієм переконання. Залежно від мети чи обраної форми подання емоційна мова спроможна значно видозмінюватися – від засобу маскуванню справжніх намірів до «летальної зброї» у серйозній суперечці.

У повсякденній аргументації при обговоренні і вирішенні проблем аргументи зазвичай невідомі у повному обсязі. Натомість на підсилення своїх аргументацій сперечальники на додаток до раціональних доводів використовують засоби емоційної мови з метою ефективнішого обстоювання своєї позиції і переконання співрозмовника. Сьогодні ці засоби широко і активно застосовуються не тільки у традиційних сферах – очних політичних дебатах чи судових суперечках, а й, наприклад, у найрізноманітнішій рекламі, яка активно поширюється через мас-медіа чи Інтернет.

Незважаючи на той факт, що емоційна мова відіграє суттєву роль у процесах аргументації, світова спільнота вчених дотепер не дійшла остаточно узгодженого висновку щодо ступеню прийнятності її застосування. Це не дивно, оскільки історія знає численні приклади, коли неправомірне використання емоційної мови спотворювало комунікацію, призводило до помилкових рішень, наносило шкоду особі чи суспільству. У зв'язку з цим з'ясування умов, меж і правил застосування інструментарію емоційної мови у різних типах комунікації залишається актуальною проблемою сучасної теорії та практики аргументації, неформальної логіки і риторики.

У ХХ сторіччі одним із перших проблему емоційної мови почав аналізувати американський дослідник Чарльз Леслі Стівенсон (Ch. L. Stevenson). Він наполягав на можливості адекватної емоційної оцінки ситуації у єдності з раціональним осмисленням відповідних фактів. Такого роду

позицію у подальшому активно розробляв канадський фахівець з неформальної логіки Даглас Волтон (D. Walton), якому вдалось виявити суттєві переваги і недоліки застосування емоційної мови в аргументації.

Важливими для поглиблення вивчення проблеми емоційної мови є праці таких сучасних дослідників, як Е. Абердейн (A. Aberdein), К. Берджес-Джексон (K. Burgess-Jackson), М. Гілберт (M. A. Gilbert), Р. Гроотендорст (R. Grootendorst), Ф. ван Еемерен (F. van Eemeren), Л. Каліболі Монтефуско (L. Calboli Montefusco), Р. Кублікowsкий (R. Kublikowski), Ф. Макагно (F. Macagno), В. Марчіжевський (W. Marciszewski), Ф. Хенкеманс (F. Henkemaans), П. Хоутлоссер (P. Houtlosser), Е. Шіаппа (E. Schiappa) та ін.

Зв'язок емоційної мови з невираженими засновками аргументів та візуальною аргументацією розглядали, зокрема, А. Аспетіт (A. Aspetita), Д. Бердселл (D. Birdsell), Е. Блер (A. Blair), Д. Вудс (J. Woods), С. Геррітсен (S. Gerritsen), Т. Гов'є (T. Govier), Л. Гроарке (L. Groarke), Р. Джонсон (R. Johnson), Д. Хічкок (D. Hitchcock), К. Шеллі (C. Shelley).

Дослідженням різних питань сучасної логіки, еристики і риторики, корисних для виконаної дисертації, серед пострадянських науковців займалися І. Герасимова, І. Грифцова, Д. Зайцев, О. Івін, Ю. Івлєв, Н. Козаченко, Н. Колотілова, Л. Комаха, А. Конверський, В. Крикун, Л. Крисін, А. Мігунов, Г. Соріна, О. Тягло, І. Хоменко, О. Щербина та ін.

У сучасній теорії аргументації предметне поле активності вищезгаданих дослідників досить широке: визначення і характеристика різних засобів емоційної мови в історичному аспекті; опис і критичний аналіз різноманітних засобів емоційної мови; оцінка правомірності емоційної мови як засобу переконання; аналіз впливу емоційної мови на процес аргументації; дослідження переконливості й прийнятності аргументації залежно від вмісту емоційних компонентів; з'ясування правил і, відповідно, помилок в аргументації за умов застосування емоційної мови; розробка систем та технік правомірного застосування емоційної мови в аргументативному процесі, тощо.

Застосування емоційної мови в реальних аргументативних процесах, виявлення невиражених засновків аргументів з огляду на відповідне застосування емоційної мови, визначення впливовості емоційних складників у візуальній аргументації – ці, зокрема, питання складають сьогодні спектр актуальних досліджень у царині теорії і практики аргументації, неформальної логіки і риторики.

Інтерес до емоційної мови наявний у лінгвістиці, психології, правознавстві, ґрунтовні дослідження проводяться у cognitive science. Це свідчить про міждисциплінарний характер проблеми емоційної мови, при цьому її розв'язання без належної участі фахівців у царині логіки і дисциплін логічного циклу не видається можливим.

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами. Дослідження виконано у межах комплексної програми наукових досліджень Київського національного університету імені Тараса Шевченка "Модернізація суспільного розвитку України в умовах світових процесів глобалізації" і

науково-дослідної роботи філософського факультету НДР №11БФ041-01 "Філософсько-світоглядні та політологічні аспекти гуманітарного розвитку сучасного суспільства".

Мета дисертаційної роботи: дослідити місце і роль емоційної мови в аргументації та з'ясувати її методологічний інструментарій з точки зору припустимості та ефективності його застосування у різних типах аргументативних процесів, зокрема у суперечках.

Досягнення мети дисертаційного дослідження здійснюється шляхом розв'язання таких завдань:

- дослідити історичні джерела використання і вивчення емоційної мови, а також її місце і роль у сучасній теорії та практиці аргументації;
- розглянути роль емоційної мови для розв'язання проблеми невиражених засновків у аргументації;
- провести компаративний аналіз аргументів pro et contra щодо правомірності застосування емоційної мови в прагма-діалектиці та у прагматичному підході до аргументації;
- з'ясувати прикладне значення інструментарію емоційної мови в аргументації;
- з'ясувати правомірність та ефективність застосування засобів емоційної мови у візуальній аргументації.

Об'єкт дослідження: сучасна логіка та теорія аргументації.

Предмет дослідження: емоційна мова як засіб переконання в аргументації.

Методологічну основу дисертаційного дослідження загалом становить концептуальний і методологічний доробок зарубіжних та вітчизняних фахівців у царині логіки та теорії аргументації. Крім того, у дослідженні історичних джерел вивчення емоційної мови та її місця в сучасній теорії і практиці аргументації, а також для з'ясувати меж та норм правомірного застосування сукупності засобів емоційної мови в аргументації використано історичний і системний підходи. Порівняння аргументів щодо правомірності застосування емоційної мови в прагма-діалектиці та у прагматичному підході до аргументації ґрунтувалося на застосуванні компаративного методу. Для вивчення невиражених засновків аргументації був застосований метод діаграм.

Наукова новизна отриманих результатів. У дисертаційній роботі на підставі дослідження місця і ролі емоційної мови в аргументації виявлено її суттєві характеристики і методологічний інструментарій та з'ясовано можливості правомірного використання її засобів з метою підвищення переконливості аргументації у різних типах суперечок.

Наукова новизна дисертаційного дослідження розкривається у таких теоретичних положеннях, що виносяться на захист:

Уперше:

- у результаті проведення компаративного аналізу доробку прихильників прагма-діалектики і тих науковців, які базують свої концепції на її ідеях, та прибічників прагматичного підходу в аргументації на підставі таких критеріїв

як: коректний перебіг аргументативного процесу; порушення правил ведення аргументації; підвищення ефективності переконання в аргументації; схвалення/заперечення використання емоційної мови як правомірного засобу переконання, були з'ясовані головні аргументи "за" і "проти" застосування засобів емоційної мови в аргументативних процесах.

Набуло подальшого розвитку:

- розуміння теоретичних проблем, пов'язаних із використанням емоційної мови в аргументації, а саме: визначення поняття емоційної мови, порушення правил ведення аргументації, у яких застосовують емоційні засоби, підвищення ефективності аргументації завдяки вмісту останніх, засади правомірного використання емоційної мови у поєднанні з логічними доводами.

Доповнено та уточнено:

- уявлення про еволюцію досліджень емоційної мови від стародавніх розвідок (логіка, риторика, еристика, діалектика) до сучасних її витлумачень у межах неформальних досліджень аргументації (неформальна логіка, прагма-діалектика, прагматичний підхід) з точки зору прийнятності застосування її інструментарію для підвищення переконливості аргументативних текстів;

- погляд на засоби емоційної мови як інструменти для виявлення невиражених засновків та відновлення їх у повному вигляді в аргументативних міркуваннях;

- уявлення про прикладну роль застосування інструментарію емоційної мови у вербальних та візуальних аргументативних практиках (реклама, медіа, дизайн, Інтернет дискурс, тощо).

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів. Матеріали дисертаційного дослідження будуть корисні як складові низки навчальних курсів для студентів вищих навчальних закладів, присвячених історії чи сучасним тенденціям у логіці та риториці та теорії аргументації. Ідеї й результати виконаної роботи становитимуть підставу для подальших розвідок у царині комунікації та дизайну як синтез раціональної і емоційної складових.

Апробація результатів дисертації. Апробація ідей і висновків наукового дослідження здійснена на міжнародних конференціях "Дні науки філософського факультету КНУ імені Тараса Шевченка" (Київ, 2014, 2016), "Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників суспільних наук" (Київ, 2016), "Проблеми викладання логіки та перспективи її розвитку" (Київ, 2016), "Історія проблеми та необхідні умов становлення громадянського суспільства в Україні" (Львів, 2016), "Суспільні науки сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії" (Дніпро, 2016), "Суспільні науки: проблеми та досягнення сучасних наукових досліджень" (Одеса, 2016).

Публікації. Головні положення дисертаційного дослідження викладені автором у таких наукових публікаціях: 4 статті у наукових фахових виданнях, що реферуються у міжнародних наукометричних базах, 1 стаття в іноземному виданні та 7 тез доповідей.

Структура дисертації відповідає меті та завданням дослідження, складається зі вступу, чотирьох розділів, дев'яти підрозділів, висновку та

списку використаних джерел. Обсяг основного тексту складає 196 сторінок. Список використаних джерел включає 166 найменувань, з яких 144 іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У "**Вступі**" обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету та головні завдання, визначено об'єкт, предмет та методи, розкрито ступінь наукової розробленості теми та наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи, наведена інформація щодо апробації результатів дослідження, його зв'язок із науковими темами, програмами, подано структуру роботи.

У **першому розділі дисертаційного дослідження "Теоретична та джерельна база дисертаційного дослідження"**, який складається з двох підрозділів, робиться загальний огляд досліджень, присвячених проблемі правомірності застосування емоційної мови в аргументації. Визначаються етапи еволюції розгляду цієї проблеми в межах логіки, риторики, еристики, діалектики та сучасних неформальних досліджень аргументації.

У **підрозділі 1.1. "Історичні передумови становлення проблеми емоційної мови"** було розглянуто еволюцію проблеми емоційної мови від стародавніх часів до XIX ст. Спираючись на літературні джерела, було виділено дев'ять етапів, які мають відношення зазначеної проблематики.

За часів Стародавньої Індії емоційне прикрашання мови на перетині сфер логіки та риторики детально розглядала філософська школа буддійської логіки до Дігнаги. Ефективними засобами тут вважалися епітети, метафори та порівняння).

У Стародавній Греції проблематика емоційної мови розглядалася у межах софістичної риторики та у вченнях Сократа, Платона та Аристотеля. Софісти розглядали емоційну мову у межах риторики та еристики, до найвпливовіших прийомів емоційної мови вони відносили протиставлення та ампліфікацію. Сократ та Платон негативно оцінювали використання засобів емоційної мови і дотримувалися позиції домінування логіки та діалектики. Стагирит розглядав це питання на перетині логіки, риторики та діалектики, а ефективними інструментами впливу вважав ампліфікацію та метафору.

У Стародавньому Римі дослідження застосування емоційної мови репрезентовані у працях з риторики Квінтіліана, Корніфіція та Цицерона. Мислителі визначали дієвість однією із головних ознак на користь використання інструменту, а до найефективніших засобів емоційної мови відносили перебільшення, гнівну мову, перевизначення та метафору.

У часи Середньовіччя логіка та риторика слугували підтримкою богослов'я. Різні засоби емоційної мови застосовувалися у гомілетичних промовах. Августин Аврелій, Василь Кесарійський (Великий), Іоан Златоуст та ін. до найбільш дієвих прийомів відносили епітети, метафору та порівняння.

Доба Ренесансу ознаменувала оновлення інтересу до риторики та аргументації. Мислителі цієї епохи Рудольф Аґрікола, Ермоло Барбаро,

Леонардо Бруні задля ефективного переконання вважали правомірними усі засоби емоційної мови.

З початку доби Нового часу філософів цікавили методи не словесного переконання, а експериментального підтвердження чи математичного доведення.

У часи Просвітництва завдяки працям Антуана Арно, П'єра Ніколя та ін. відбулося відновлення інтересу до риторичної проблематики.

У XIX ст. важливими є розробки діалектичної теорії суперечки А. Шопенгауером, який особливо впливовим вважав такий засіб емоційної мови як порівняння.

У розглянутий період більшість мислителів емоційну мову розглядали як одну з найсильніших стратегій впливу у межах логіки, риторики, діалектики та еристики. Відслідковується розуміння важливості взаємного врахування як емоційного компоненту, так і раціонального, логічного, складника аргументації.

У підрозділі 1.2. "Сучасний стан розробки проблеми емоційної мови в неформальних дослідженнях аргументації" було розглянуто низку концепцій сучасних дослідників щодо зазначеної проблематики. Було зафіксовано, що поняття емоційної мови отримало ґрунтовний розгляд в доробку прихильника поміркованого емотивізму Ч. Стівенсона, який констатує можливість адекватної емоційної оцінки ситуації в синтезі з раціональним осмисленням фактів. Подальший розвиток його ідей можна знайти, перш за все, у таких науковців як Д. Волтон (Канада), М. Гілберт (Канада) та Ф. Макагно (Португалія) та ін. Серед сучасних досліджень також варто виділити підхід польського дослідника Р. Кубліковського, який розробляє теорію переконливих визначень та їх прийнятності в аргументації. Цю ж проблематику, опираючись на дослідження Ч. Стівенсона, досліджує шотландський логік Е. Абердейн. Фахівці з США – К. Берджес-Джексон та Е. Шіаппа наголошують на важливості контексту при застосуванні емоційної мови. Прихильники прагма-діалектичної концепції Р. Гроотендорст та Ф. ван Еемерен в більшості випадків відкидають такий інструмент як емоційна мова із ряду прийнятних. Однак у межах прагма-діалектики вже сьогодні з'являються дослідження, наприклад, доробок Ф. Хенкеманс, в яких констатується припустимість застосування засобів емоційної мови у строгій моделі критичної дискусії.

Таким чином, протягом приблизно двох з половиною тисячоліть у різноманітних аргументативних практиках було вироблено і накопичено значну сукупність засобів емоційної мови (гіпербола, метафора, евфемізм, епітет, тощо). Проте дотепер чіткої та ясної оцінки "за" чи "проти" застосування такого інструментарію для підвищення переконання аргументативних міркувань серед фахівців не існує.

Другий розділ дисертаційного дослідження "Проблема невиражених засновків та емоційна мова" складається з трьох підрозділів, які присвячено розгляду історії вивчення невиражених засновків, аналізу їхньої дієвості як чинників переконання, а не помилок аргументативного процесу, перевірці на

прикладях можливості виявлення невиражених засновків за допомогою врахування контексту та засобів емоційної мови.

У підрозділі 2.1. "Невиражені засновки: історія та сучасний стан розгляду" були виокремлені традиційні підходи до розв'язання проблеми невиражених засновків та сучасні концепції дослідження цього питання. Вивчення проблеми невиражених засновків та способів їх експлікації сягає часів Античності та не завершилося дотепер. Існують різні підходи до їх пояснення, однак точної дефініції поняття "невиражений засновок" в теорії аргументації поки немає.

У спробах розв'язання проблеми невиражених засновків виходили із двох протилежних підходів – логічного та риторичного. У логічному підході невиражені засновки розглядалися як помилка неповноти міркування, яку за допомогою дедуктивних методів можна та необхідно виправити. Засади традиційного логічного підходу містяться у працях таких античних мислителів як Цицерон та Боецій.

Риторичний підхід включає прагматичні компоненти: контекст, схеми аргументації, засоби емоційної мови. Усе це робиться з метою глибшого аналізу реальної, живої аргументації. Цей підхід базується на визначенні ентимем у Аристотеля. Стагирит описував ентимеми в роботі "Риторика" – як такі аргументи, що не обов'язково можуть мати вербальне оформлення і часто відграють ключову роль у процесі переконання. Невиражені засновки мають таку ж природу, вони є прихованим доповненням до аргументів.

У сучасних дослідженнях наявні різні концепції щодо розгляду проблеми невиражених засновків, похідні від логічного та риторичного підходів. Більшість із них базуються на їх поєднанні, із превалюванням однієї позиції над іншою. Однак сьогодні прагматичний аспект присутній у всіх розвідках теорії аргументації, адже саме із поверненням до "працюючої", "нової" риторики і почалося становлення цієї галузі неформальних досліджень. Прагматичні компоненти у сучасних дослідженнях постають підставою до аналізу невиражених засновків, розуміння їх природи, мети та впливу. Серед сучасних науковців, що займаються проблемою невиражених засновків такі видатні фахівці як Д. Блер, Д. Волтон, Дж. Вудс, С. Геррітсен, Р. Джонсон, Ф. ван Еемерен та ін. До трьох головних сучасних концепцій, що досліджують цю проблему відносять: плюралізм (pluralism), сучасний дедуктивізм (modern deductivism) і ні плюралізм, ні дедуктивізм (neither pluralism nor deductivism).

У підрозділі 2.2. "Невиражені засновки як помилка або спосіб переконання" було розглянуто проблему невиражених засновків у контексті дослідження помилок в аргументації. Прихильники різних течій у неформальних дослідженнях аргументації сходяться на думці, що невиражені засновки можуть порушувати правила та провокувати помилки. Особливо яскраво ця теза прослідковується на прикладі моделі "критичної дискусії", розробленої прибічниками прагма-діалектики. Через непорозуміння вже у висхідних засадах між антагоністами увесь процес аргументації ставиться під загрозу. Також унеможлиблюється і "стратегічне маневрування", адже

діалектична ціль за найменшої помилки не досягається. Однак, деякі науковці (Д. Волтон, С. Геррітсен, А. Мігунов та ін.) обґрунтовують, що попри свою неоднозначну природу, імпліцитні засновки здатні ставати ефективними засобами переконання. Якщо невиражені засновки застосовані не з метою введення опонента в оману, а для підсилення вербальних аргументів досвідом самого реципієнта, їх застосування є правомірним, а не помилковим. У результаті аналізу наведених у цьому підрозділі дисертаційного дослідження прикладів було визначено, що успішною є така аргументація, коли той, на кого вона була спрямована, не тільки сприймає сказане, але й продукує сам аргументи щодо її доречності із власних переконань та життєвих установок. За допомогою таких імпліцитних компонентів можна оцінити релевантність аргументів, застосованих у дискусії, виявити можливі помилки у позиціях опонентів та зрозуміти їх умисність чи випадковість.

У підрозділі 2.3. "Емоційні засоби виявлення невиражених засновків в аргументації" було розглянуто головні підходи експлікації невиражених засновків. Сучасні дослідники пропонують різні способи для виявлення невиражених засновків – апелювати до схем аргументації, або ж застосовувати виключно дедуктивні методи для відновлення міркування в повному вигляді (логічний аналіз), окрім того існують й помірковані позиції так званого плюралістичного підходу, за якого поєднують зазначені методи та для кожного конкретного випадку знаходять індивідуальні механізми. Одним із ефективних методів сьогодні вважають метод критичних запитань. Однак, ознайомившись з відомими концепціями, можна стверджувати, що ця проблема досі залишається актуальною та не вирішеною остаточно.

Чітке сприйняття контексту аргументації, врахування та аналіз емоційних елементів, що використовують при захисті своїх позицій та критиці точок зору антагоністи, можуть також виступати засобами виявлення невиражених компонентів аргументативного процесу. Інструменти емоційної мови, які використовують опоненти для захисту своїх позицій, є похідними від контексту, і деякі з них містять невиражені засновки вже за своєю природою. Окрім того, засоби емоційної мови здатні натякати на ті невиражені компоненти, що не входили до їхнього складу.

У результаті аналізу наведених у дисертації прикладів, робиться висновок, що контекст та такі засоби емоційної мови, як евфемізми, метафори, епітети, фразеологізми, оціночні висловлювання у певних випадках здатні слугувати так званими індикаторами дарксайду, каталізаторами виявлення прихованих засновків аргументації. Саме з їх допомогою можна краще зрозуміти позицію опонента, виявити її витoki та спробувати вирішити суперечку чи дискусію значно ефективніше. Опоненти завжди мають невиражені засновки у складі своїх аргументів і часто саме вони є ключем до переконання, адже приховують ту інформацію, що може як підтримувати їх власну позицію, так і, можливо, здатна її спростувати. Засоби емоційної мови, які вони використовують в обґрунтуванні часто виступають інструментами віднаходження невиражених компонентів аргументації.

Третій розділ дисертаційного дослідження "Проблема застосування емоційної мови в аргументації: аргументи pro et contra" присвячений компаративному аналізу протилежних точок зору щодо досліджуваної проблеми – правомірного застосування емоційної мови в аргументації. За основу беруться сучасні концепції аргументації, репрезентовані у працях таких дослідників, як Д. Волтон, М. Гілберт, Р. Гроотендорст, Ф. ван Еемерен, Ф. Макагно, Ф. Хенкеманс, П. Хоутлоссер.

У підрозділі 3.1. "**Проблема емоційної мови з точки зору прагма-діалектичного підходу**" були досліджені праці дослідників прагма-діалектики, зокрема Р. Гроотендорста, Ф. ван Еемерена, Ф. Хенкеманс, П. Хоутлоссера та канадського науковця М. Гілберта.

У межах прагма-діалектики прослідковуються дві протилежні позиції щодо питання прийнятності емоційної мови в аргументації: є як противники, так і прихильники. Опрацювавши доробки науковців, репрезентовані у численних монографіях та статтях, дисертант дійшов висновку, що у прагма-діалектиці модель критичної дискусії та концепція стратегічного маневрування є підставами для раціонального розв'язання суперечливого питання. Аргументація тут постає як двосторонній процес, що поєднує риторичні та діалектичні компоненти для досягнення учасниками своїх цілей. Критична дискусія містить ряд раціональних правил, обов'язкових до виконання всіма учасниками дискусії. Порушення будь-якого із десяти розглянутих у цьому підрозділі правил із необхідністю заперечує можливість розумної дискусії та призводить до краху стратегічного маневрування. Крім того, порушення балансу між риторичною та діалектичною цілями на будь-якій стадії критичної дискусії породжують помилки у всій аргументації.

Підсумовуючи дослідження, проведене в цьому підрозділі, зазначається, що більшість прибічників прагма-діалектики обґрунтовують позицію "проти" застосування емоційної мови в аргументації. На її підтримку вони висувають ряд аргументів. Внаслідок застосування засобів емоційної мови: по-перше ставиться під загрозу коректний перебіг аргументативного процесу; по-друге, порушується правильність перебігу стадій критичної дискусії; по-третє, нівелюються головні правила критичної дискусії; по-четверте, відбувається превалювання риторичної цілі та нехтування діалектичною ціллю ведення дискусії і, як наслідок, – крах стратегічного маневрування; по-п'яте, стає неможливим підтримувати майстерний баланс у стратегічному маневруванні.

Проте, у межах прагма-діалектики можна знайти деякі дослідження, що свідчать про позитивне вирішення проблеми застосування емоційної мови як засобу переконання в критичній дискусії зокрема, та аргументації загалом. Перш за все, у дисертації з цієї точки зору розглядається доробок нідерландської дослідниці Ф. Хенкеманс та прибічника прагматичного підходу з Канади М. Гілберта. Ці науковці наводять такі аргументи "за" використання інструментарію емоційної мови в аргументації: по-перше, емоційні аргументи займають переважно центральне місце в суперечках; по-друге, емоційні, інтуїтивні та фізичні аргументи слід визнати прийнятними і вивчати так само,

як і логічні аргументи та розробити нормативну базу, необхідну для їхньої оцінки; по-третє, неможливо правильно інтерпретувати логічні міркування, не використовуючи у той же час емоційні маркери; по-четверте, покладання виключно на логічність та нехтування нелогічними аспектами – "логоцентрична помилка"; по-п'яте, емоції завдяки своїй спроможності як прийнятний, релевантний, адекватний аргумент можуть правомірно застосовуватися в дискусіях; по-шосте, без емоцій неможливий коректний перебіг аргументативного процесу; по-сьоме, використання емоційної мови є прийнятним у тому випадку, якщо її засоби відповідають стандартам прийнятності конкретного поля, в якому відбувається обговорення спірного питання, і, по-восьме, для коректного ведення аргументації з використанням емоцій необхідно розробити відповідні правила та принципи.

Треба зазначити, що Ф. Хенкеманс у своїх дослідженнях розглядає такий засіб емоційної мови, як гіпербола, а М. Гілберт застосовує наведенні вище аргументи до усіх засобів емоційної мови.

У підрозділі 3.2. "Інструментарій емоційної мови в прагматичному підході до аргументації" було проаналізовано точку зору фундатора прагматичного підходу в аргументації, прихильника канадської школи аргументації – Д. Волтона та його португальського колеги Ф. Макагно. Їхні статті та книги є важливим доробком ствердження правомірності застосування емоційної мови в суперечках різних видів.

Дослідники пропонують як загальновідомий факт, що люди, постійно взаємодіючи в комунікації, застосовують найрізноманітніші емоції. Будь-яка аргументація: громадська, політична, культурна, правова, тощо може складатися як з перевірених фактів, так і з емоційно навантажених аргументів. Краще за все, коли емоційна мова посилює логічні аргументи і навпаки.

У цьому підрозділі була зроблена спроба критично проаналізувати визначення поняття емоційної мови, їхні розробки схем аргументів від оцінки та схем щодо цілей аргументації. Базуючись на численному доробку цих науковців, у дисертаційному дослідженні стверджується, що вони обґрунтовують прийнятність такого засобу переконання, як емоційна мова. Для недопущення помилок при використанні її засобів варто виконувати головне завдання – підсилювати раціональні аргументи та не спотворювати реалії дійсності.

До головних аргументів на користь правомірності емоційної мови, які можна було знайти в концепції Волтона-Макагно відносяться такі: по-перше, застосування емоційної мови часто обґрунтоване і необхідне для аргументації, заснованої на цінностях (принципах); по-друге, засоби емоційної мови повинні застосовуватися явно, вони є оспорюваними і, отже, повинні бути відкритими для критичної оцінки; по-третє, вчасне віднаходження переконливих стратегій та прояснення змісту використаних з їх допомогою емоційних виразів допомагає запобігти порушенню правил ведення аргументації; по-четверте, за умови прийнятності засобів емоційної мови для аудиторії/опонента, вони є переконливими інструментами щоденної аргументації; по-п'яте, коректний

перебіг аргументативного процесу із використанням емоційних виразів можливий; по-шосте, емоційні слова здатні слугувати символічною, підсумковою підставою для висновку, а не заміною останнього; по-сьоме, найправомірнішим використання емоційної мови є тоді, коли воно спрямоване на підтримку/посилення доведеної фактами точки зору та оцінки ситуації.

У результаті проведеного компаративного аналізу за такими критеріями: коректний перебіг аргументативного процесу; порушення правил ведення аргументації; підвищення ефективності переконання в аргументації; схвалення/заперечення використання емоційної мови як правомірного засобу переконання, у цьому підрозділі робиться висновок, що більшість науковців припускають можливість прийнятності емоційної мови в аргументативному процесі.

Четвертий розділ дисертаційного дослідження "Прикладний аспект проблеми емоційної мови в аргументації" присвячено прикладному розгляду проблеми застосування емоційної мови в аргументативному процесі: аналізуються приклади використання засобів емоційної мови в реальних аргументативних практиках, описуються головні інструменти впливу емоційної мови, а також досліджуються можливості продуктивної взаємодії емоційної мови з візуальною аргументацією.

У підрозділі 4.1. **"Методологічний інструментарій емоційної мови: суттєві характеристики"** було охарактеризовано засоби емоційної мови, які використовують для переконання в аргументації. За визначенням емоційна мова в аргументаційному ракурсі - це використання виразів, що пробуджують певні емоції, з метою привести співрозмовника до конкретних висновків, вигідних оратору. Розробкою прикладного аспекту досліджуваної проблеми займаються переважно прихильники прагматичного підходу в аргументації. Науковці аналізують приклади із використанням емоційної мови та розробляють апарат оцінки їх дієвості. У дисертаційному дослідженні виділяються такі інструменти емоційної мови: свідоме перевизначення раніше відомих понять, ампліфікація, провокаційні слова, метафора, гіпербола, евфемізми, вагомі і неясні визначення, повтори, інтонаційні зрушення, тощо. У підрозділі наведено визначення та приклади застосування таких засобів, а також оцінено їх ефективність як прийомів переконання.

Окрім суто лінгвістичних прийомів, автор відносить до засобів емоційної мови і такі психологічні складові як інтонаційні зрушення, тон, гучність промовляння та жести. Без емоційного забарвлення стилістичних прийомів самим мовцем, жодного переконливого ефекту досягти не вдасться. На підставі аналізу обраних в дослідження прикладів, робиться висновок, що емоційна мова відноситься до тих засобів переконання в аргументації, що потребує всебічної раціональної підтримки та ретельної підготовки. Її прийоми повинні використовуватися вчасно та влучно, з урахуванням тієї розумової та ціннісної бази, якою оперує аудиторія.

У підрозділі 4.2. **"Емоційні компоненти у візуальній аргументації: технологія та оцінка прикладів"** було досліджено праці сучасних

прихильників візуальної аргументації та здійснено аналіз прикладів застосування засобів емоційної мови у візуальних аргументах.

У дисертації зазначається, що одна із провідних рис сучасної епохи - швидкість сприйняття та передачі інформації, яка супроводжується суттєвими змінами у царині теорії аргументації. У зв'язку з інформативним прискоренням на лідируючі позиції виходить візуальна аргументація, за допомогою якої вже кілька десятиліть медіа, реклама, дизайн, фільми, тощо здійснюють вплив на аудиторію.

Досліджуючи сучасну літературу з аргументації, можна знайти цілу низку праць, присвячених розгляду спроможності та значущості візуального способу аргументування, зокрема у таких авторів, як А. Аспетіг, Д. Бердселл, Е. Блейр, Л. Грорке, К. Шеллі та ін.

Як констатують прихильники неформального підходу, більшість візуальних аргументів містять засоби емоційної мови, що підсилюють переконання і водночас ускладнюють однозначність їх тлумачення. У підрозділі наводяться приклади, які демонструють сумісність візуальної аргументації з емоційними засобами та ефективність їх переконливої спроможності, як у рекламі, так і в мережі Інтернет (як наслідок тандему візуальної аргументації з емоційною мовою виникли нові засоби спілкування та аргументації - смайли (емотикони, емої)). Емоційна мова, присутня у візуальній аргументації, зосереджується на таких засобах як: метафора, гіпербола, евфемізми, ампліфікація, лігота, порівняння, тощо. У візуальній аргументації такі прийоми постають найбільш ефективними в синтезі з яскравим зображенням та раціональним коротким текстом.

У **висновках** подано теоретичні підсумки роботи дисертанта, які в узагальненому вигляді відображають мету, завдання і наукову новизну дослідження.

- Було розглянуто історичну еволюцію вивчення проблеми емоційної мови в аргументації: досліджено праці філософських шкіл Стародавньої Індії, доробки софістів Стародавньої Греції, діалоги Платона, праці фундатора традиційної логіки Аристотеля, напрацювання філософів Стародавнього Риму – Цицерона, Квінтіліана та Корніфіція, тексти таких філософів Середньовіччя, як Августин Аврелій, Василь Кесарійський (Великий), Григорій Богослов, Іоан Златоуст та ін., праці мислителів доби Відродження - Р. Агріколи, Е. Барбаро, Л. Бруні та ін., вчення філософів Нового часу та доби Просвітництва - праці Ф. Бекона, А. Арно, К. Лансо, П. Ніколя та ін., а також розробки визначного мислителя ХІХ ст. А. Шопенгауера.

- Були проаналізовані джерела відродження інтересу до поняття емоційної мови у сучасних неформальних дослідженнях аргументації (сер. ХХ ст.). Перш за все позитивний погляд на цю проблему був репрезентований у доробку Ч. Стівенсона. Його праці стали підґрунтям до подальших розробок Е. Абердейна, К. Берджес-Джексона, Д. Волтона, М. Гілберта, Р. Кубліковського, Ф. Макагно та ін. Дотепер тема є актуальною серед науковців, продовжується її активне і різноманітне витлумачення.

- Було здійснено компаративний аналіз двох підходів щодо правомірного використання засобів емоційної мови в аргументації – нідерландської прагма-діалектики та прагматичного підходу в аргументації. Були досліджені праці нідерландських вчених, зокрема Р. Гроотендорста, Ф. ван Еемерена, П. Хоутлоссера та виснувано, що науковці стверджують неприйнятність емоційної мови в розробленій ними ідеалізованій моделі розумного ведення дискусії за допомогою стратегічного маневрування й узгодженості риторичної та діалектичної цілей. Проте, у межах прагма-діалектики можна знайти деякі дослідження, що свідчать про позитивне вирішення проблеми застосування емоційної мови як засобу переконання в критичній дискусії. Перш за все, це стосується нідерландської дослідниці Ф. Хенкеманс та прибічника прагматичного підходу з Канади М. Гілберта. Аналізуючи їхні точки зору, а також позицію фундатора прагматичного підходу в аргументації Д. Волтона та його колеги Ф. Макагно, у дисертації робиться висновок, що ці дослідники не лише констатують можливість використання засобів емоційної мови на правах прийнятного інструменту переконання в аргументації, але й постулюють його ефективність і необхідність (за умови їх коректного застосування), в тому числі і в строгій моделі критичної дискусії.

- Була досліджена еволюція вивчення проблеми невиражених засновків у межах неформальних досліджень аргументації: від її розгляду в Античній логіці, риториці, еристиці і дотепер. До двох протилежних підходів щодо невиражених засновків відносять – логічний (Цицерон, Боецій) та риторичний (Аристотель). У логічному підході невиражені засновки розглядаються як помилка неповноти міркування, яку за допомогою дедуктивних методів можна та необхідно виправити. У риторичному - невиражені засновки є одними із допоміжних компонентів переконання в аргументативному процесі. Сучасні дослідження базуються на поєднанні логічного та риторичного підходів, із превалюванням однієї позиції над іншою. Були окреслені головні сучасні концепції до пояснення прихованих компонентів аргументації, зокрема "плюралізм" (pluralism), "сучасний дедуктивізм" (modern deductivism) і "ні плюралізм, ні дедуктивізм" (neither pluralism nor deductivism) і виявлено, що точної дефініції та однозначного відношення науковців до цієї проблеми поки немає.

- Було розглянуто проблему невиражених засновків у контексті дослідження помилок в аргументації. Прихильники різних течій сходяться на думці, що невиражені засновки можуть порушувати правила та провокувати помилки. Особливо яскраво ця теза прослідковується на прикладі моделі "критичної дискусії", розробленої прибічниками прагма-діалектики. Через непорозуміння вже у висхідних засадах між антагоністами увесь процес аргументації ставиться під загрозу, унеможлиблюється "стратегічне маневрування", адже діалектична ціль за найменшої помилки не досягається. Однак, деякі науковці обґрунтовують (Д. Волтон, С. Геррітсен, А. Мігунов та ін.), що попри свою неоднозначну природу, імпліцитні засновки здатні ставати ефективними засобами переконання. Якщо невиражені засновки застосовані не

з метою введення опонента в оману, а для підсилення вербальних аргументів досвідом самого реципієнта, їх застосування є правомірним, а не помилковим.

- Було визначено можливість виявлення невиражених засновків за допомогою засобів емоційної мови та контексту. У сучасній літературі пропонуються різні способи для відновлення невиражених засновків - апелювання до схем аргументації, або ж застосовування виключно дедуктивних методів. Окрім того, існують й помірковані позиції так званого плюралістичного підходу, за якого поєднують зазначені методи та для кожного конкретного випадку знаходять індивідуальні механізми. Одним із ефективних методів наразі вважають метод критичних запитань. У дисертації обґрунтовується можливість віднаходження імпліцитних компонентів через оцінку емоційних складових та контексту. Засоби емоційної мови, які використовують опоненти для захисту своїх позицій, є похідними від контексту і деякі з них містять невиражені засновки вже за своєю природою. Окрім того, засоби емоційної мови здатні натякати на ті невиражені компоненти, що не входили до їхнього складу. Емоційний інструментарій, який використовують сперечальники в обґрунтуванні часто виступає засобом віднаходження невиражених компонентів аргументації.

- Було охарактеризовано та на прикладах перевірено на ефективність та правомірність засоби впливу емоційної мови, до яких традиційно відносять: свідоме перевизначення раніше відомих понять, ампліфікацію, гіперболу, провокаційні слова, метафору, евфемізми, вагомі і неясні визначення, повтори, тощо. Окрім суто лінгвістичних прийомів, у дисертаційному дослідженні відносяться до засобів емоційної мови і такі психологічні складові як інтонаційні зрушення, тон, гучність промовляння та жести. Без емоційного забарвлення стилістичних прийомів самим мовцем, жодного переконливого ефекту досягти не вдасться.

- Було з'ясовано місце візуальної аргументації в сучасних дослідженнях неформальної логіки, спираючись на доробок таких науковців, як Д. Бердселл, Е. Блейр, Л. Грорке та ін. Хоча багато науковців обґрунтовують ефективність такого напрямку, до сьогодні тривають дискусії стосовно прийнятності візуальної аргументації як самостійної аргументативної сфери.

- Були запропоновані практичні способи оцінки виразних можливостей візуальних аргументів, що містять емоційні складові. Таке переконливе поєднання емоційних компонентів з раціональними складниками є особливо актуальним в сучасному суспільстві, в якому реклама, фільми, медіа, дизайн, Інтернет постійно практикують наближення до аудиторії та пришвидшення передачі інформації. Емоційна мова, присутня у візуальній аргументації, базується на таких специфічних засобах як: метафора, гіпербола, евфемізми, ампліфікація, літота, порівняння, тощо. У візуальній аргументації такі прийоми постають найбільш ефективними в синтезі з яскравим зображенням та раціональним коротким текстом.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Бережнюк М.М. Поняття емоційної мови в сучасних концепціях неформальної логіки: компаративний аналіз / М.М. Бережнюк // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – Київ: "Видавництво "Гілея", 2016. – Вип. 106 (3). – С.182-187. (Збірник входить до міжнародної індексації EBSCO Publ. Inc. (USA), SIS (USA), РИНЦ (Росія)).

2. Бережнюк М.М. Проблема невиражених засновків в аргументації / М.М. Бережнюк // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – Київ: "Видавництво "Гілея", 2016. – Вип. 110 (7). – С.74-76. (Збірник входить до міжнародної індексації EBSCO Publ. Inc. (USA), SIS (USA), РИНЦ (Росія)).

3. Бережнюк М.М. Емоційна мова, контекст та невиражені засновки: можливості взаємодії в аргументації / М.М. Бережнюк // Практична філософія: науковий журнал / Гол. ред. В.П. Андрущенко. – Київ: вид.: "Міленіум", 2016.- Вип. №3 (61), С.32-37.

4. Бережнюк М.М. PRO et CONTRA застосування емоційної мови в аргументації / М.М. Бережнюк // Молодий вчений: науковий журнал. – Херсон: вид. дім: "Гельветика", 2017. - Вип. №6 (46), С.80-66. Збірник входить до міжнародної індексації РИНЦ (Росія), Index Copernicus (Польща)).

5. Маєвська М.М. Засоби емоційної мови в аргументації / М.М. Маєвська // Гуманітарні студії: збірник наукових праць. / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ: ВПЦ "Київський університет", 2017. – №30. – С. 66-75. (Збірник входить до міжнародної індексації РИНЦ (Росія)).

Тези наукових доповідей:

1. Бережнюк М.М. Емоційна мова: помилка в аргументації чи дієва техніка переконання // Міжнародна наукова конференція "Дні науки філософського факультету – 2014", 15–16 квіт. 2014 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. Є. Конверський [та ін.]. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2014. – Ч. 3. – С. 61-63.

2. Бережнюк М.М. Прийнятність емоційної мови в прагматодіалектичній моделі критичної дискусії // Міжнародна науково - практична конференція "Історія проблеми та необхідні умов становлення громадянського суспільства в Україні", 29-30 січ., 2016 р.: [збірник тез наукових робіт] – Львів.: Вид.- ГО "Львівська фундація суспільних наук", 2016. – С. 69-70.

3. Бережнюк М.М. Застосування емоційної мови в аргументації: історичний аспект // Міжнародна науково - практична конференція "Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників суспільних наук ", 5-6 лют., 2016 р.: [збірник тез наукових робіт] – Київ.: Вид.- ГО "Київська суспільнознавча організація", 2016. – С. 56-59.

4. Бережнюк М.М. Невиражені засновки як спосіб латентного переконання в аргументації // Міжнародна наукова конференція студентів, аспірантів та молодих учених "Дні науки філософського факультету – 2016",

20–21 квіт. 2016 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А.Є. Конверський [та ін.]. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2014. – Ч. 4. – С. 74-76.

5. Бережнюк М.М. Поняття емоційної мови: підхід Аристотеля // VII Міжнародна науково-практична конференція "Проблеми викладання логіки та перспективи її розвитку", 13-14 травня 2016 р.: [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А.Є. Коверський [та ін.]. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2016. – С. 9-10.

6. Бережнюк М.М. Невиражені засновки: сучасні підходи вивчення проблеми // Міжнародна науково - практична конференція " Суспільні науки сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії", 4-5 лист., 2016 р.: [збірник тез наукових робіт] – Дніпро.: Вид.- НО "Відкрите суспільство", 2016. – С. 79-86.

7. Бережнюк М.М. Неприйнятність невиражених засновків у прагма-діалектичній моделі критичної дискусії // Міжнародна науково - практична конференція " Суспільні науки сьогодні: проблеми та досягнення сучасних наукових досліджень", 2-3 груд., 2016 р.: [збірник тез наукових робіт] – Одеса.: Вид.- ГО " Причорноморський центр досліджень проблем суспільства", 2016. – С. 37-39.

АНОТАЦІЯ

Маєвська М.М. Проблема емоційної мови в сучасних дослідженнях аргументації. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.06 – логіка. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України. – Київ, 2017.

Дисертація присвячена аналізу проблеми емоційної мови з точки зору її прийнятності як засобу переконання в аргументативному процесі. Виявлено низку теоретичних проблем, зокрема, проблеми правомірності та дієвості засобів емоційної мови у різних історичних епохах, від Стародавніх Індії, Греції та Риму до сучасності. Було проведено компаративний аналіз позицій прихильників прагма-діалектики та прагматичного підходу щодо прийнятності застосування емоційної мови в аргументації. У результаті дослідження було визначено головні аргументи "за" і "проти" прибічників розглянутих концепцій. Було розглянуто проблему невиражених засновків та виявлено їх зв'язок із концептом емоційної мови та контексту. Крім того, у дисертаційному дослідженні проаналізовано приклади використання деяких засобів емоційної мови у вербальній та візуальній аргументаціях та виявлено головні її інструменти, зокрема: ампліфікація, гіпербола, евфемізм, епітет, метафора, неясні слова та вирази, тощо.

Ключові слова: аргументація, вербальна аргументація, візуальна аргументація, емоційна мова, невиражені засновки, неформальна логіка, прагма-діалектика, прагматичний підхід, теорія аргументації.

АННОТАЦИЯ

Маевская М.Н. Проблема эмоционального языка в современных исследованиях аргументации. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.06 - логика. - Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Министерство образования и науки Украины. - Киев, 2017.

Диссертация посвящена анализу проблемы эмоционального языка с точки зрения его приемлемости как средства убеждения в аргументативном процессе. Выявлен ряд теоретических проблем, в частности, проблемы правомерности и эффективности применения средств эмоционального языка в различных исторических эпохах, начиная с Древних Индии, Греции и Рима и заканчивая современностью. Был проведен компаративный анализ позиций сторонников прагма-диалектики и прагматического подхода относительно правомерности применения эмоционального языка в аргументации. Была рассмотрена проблема невыраженных посылок и выявлена их связь с концептом эмоционального языка и контекста. Кроме того, в диссертационном исследовании проанализированы примеры использования некоторых средств эмоционального языка в вербальной и визуальной аргументациях и выявлены основные его инструменты, в частности: амплификация, гипербола, эвфемизм, эпитет, метафора, неясные слова и выражения, т.д.

Ключевые слова: аргументация, вербальная аргументация, визуальная аргументация, эмоциональная речь, невыраженные послылки, неформальная логика, прагма-диалектика, прагматичный подход, теория аргументации.

SUMMARY

Maievska M. M. "The problem of emotive language in modern studies of argument". – Submitted as a manuscript.

The thesis for the degree of Candidate of Philosophy in specialty 09.00.06 – logic. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine – Kyiv, 2017.

The thesis is devoted to the analysis of the problem of emotive language in regards to the possibilities of its legitimacy as a persuasive means in the argumentative process.

The thesis identifies some theoretical problems concerning the historical evolution of the study of emotive language in real arguments. Among them are the problems concerning its legitimacy, effectiveness and persuasive power in the various historical epochs, from ancient times to modern theory of argumentation. The thesis examines some theoretical problems regarding with historical evolution of the study of emotive language tools in logic, rhetoric, dialectic and eristic. The author highlights various historical epochs, from ancient times to modern informal study of argumentation. Among them are Ancient India, Ancient Greece, Ancient Rome, Middle Ages, Renaissance, the Modern Period, Enlightenment and XIX century.

In addition, the author analyzes modern state of affairs in informal study of argumentation concerning the problem of emotive language (from the middle of the 20th century to nowadays). First of all, such investigations were positively represented in the works of C. Stevenson. His ideas have become the basis for further developments of view on legitimate using of emotive language in real argument. Among his followers are A. Aberdein, K. Burgess-Jackson, M. Gilbert, R. Kublikowski, F. Macagno, E. Schiappa, D. Walton and others.

The thesis provides a view on evolution and development of the problem of unexpressed premises in two historical approaches – logical and rhetorical, and in three modern concepts (by S. Gerritsen) - "pluralism", "modern deductivism" and "neither pluralism nor deductivism". Also, the author investigates and assesses the possibility of effective interaction between emotive language, context and unexpressed premises.

Nowadays, an ambiguous attitude to emotive language exists in modern studies of argumentation theory. Some of researchers describe it as a deceptive strategy and rule out the possibility to use emotive expressions in relevant argument, the other ones prove its efficiency and even necessity and emphasize on its acceptability during persuasion process. The author products the comparative analysis between pragma-dialectic' views and pragmatic' approach in regard with to legitimacy/non-legitimacy of emotive language using in argument.

As a result, the author defines the main arguments "pro" and "contra" of both approaches. It is mentioned, that one of the main reason of ambiguous attitude to emotive language, is the difference of argumentative models in these approaches. Within pragmatic approach, scholars consider argumentation as a real process, while representatives of pragma-dialectic created strict and idealized model of critical discussion. Most of Netherlands researchers states inability of using emotive expressions in the critical discussion, because emotive language can become a reason of the strategic maneuvering crash. Although, some of them tries to prove efficiency and even necessity of emotive language and emphasize on its acceptability during persuasion process. They have already created a new theoretical mechanism of including emotional language and its tools in critical discussion.

To sum up, it should be noted that the vast majority of scholars state the possibility of using of emotive language' tools in argumentation.

The author takes a look at key issues relating on the tools of emotive language: amplification, hyperbole, euphemisms, epithets, intonational shifts, metaphor, vague words and expressions, etc. The author explores and identifies the possibilities of productive interaction between emotive language and verbal/visual argument.

Relationship between emotive language and visual argument is the most relevant within contemporary society, where advertisement, movies, media, design, and the Internet have a great influence on the audience. It is stated that the majority of visual arguments include emotive language tools and this connection enhance the effectiveness of persuasion in real arguments.

Keywords: argument, emotive language, informal logic, pragma-dialectic, pragmatic approach, theory of argumentation, unexpressed premise, verbal argument, visual argument.